

ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA – JUN 2013. GODINE

STAV GRAĐANA SRBIJE PREMA KORUPCIJI

Sedmi istraživački ciklus

UNDP SRBIJA

Autor: Ivo Čolović

Mišljenja izneta u ovom izveštaju su mišljenja autora izveštaja i ne predstavljaju nužno stanovište Programa Ujedinjenih nacija za razvoj.

** Svi pojmovi koji se u ovom istraživanju koriste u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu.*

Celine

1. Metodološke napomene	2
2. Opis uzorka.....	3
3. Uvod.....	5
4. Sažetak	6
5. Socijalno ekonomska situacija u zemlji – očekivanja građana Srbije	8
6. Šta su glavni problemi sa kojima se suočavaju građani Srbije	10
8. Percepcija i shvatanje korupcije	16
9. Percepcija korupcije po oblastima	21
10. Borba protiv korupcije.....	23
11. Percepcija rada Agencije za borbu protiv korupcije	29

1. Metodološke napomene

Istraživanje realizovali	Agencija za istraživanje javnog mnjenja CeSID i UNDP Srbija
Terenski rad	U periodu između 01. i 08. juna 2013. godine
Tip i veličina uzorka	Slučajni, reprezentativni uzorak od 610 punoletnih građana Srbije
Okvir uzorka	Teritorija biračkog mesta kao najpouzdanija registarska jedinica
Odabir domaćinstva	Slučajno uzorkovanje bez zamene – u okviru biračkog mesta, svaka druga kućna adresa od početne tačke
Odabir ispitanika u okviru domaćinstva	Slučajno uzorkovanje bez zamene – izbor ispitanika metodom prvog rođendana u odnosu na dan anketiranja
Istraživačka tehnika	Licem u lice u okviru domaćinstva
Istraživački instrument	Upitnik

Istraživanje javnog mnjenja, koje su realizovali CeSID i UNDP Srbija, sprovedeno je u periodu između 01 i 08. juna 2013. godine na teritoriji Republike Srbije bez Kosova i Metohije.

Istraživanje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 610 građana Srbije.

Kao istraživački instrument je korišćen upitnik, formiran u saradnji sa klijentom, koji se sastojao od 112 pitanja. Osnova za istraživanje i dizajn upitnika bio je Transparency International Corruption Barometer kao i istraživanja u uporedivim zemljama.

Intervjuisanje građana je sprovedeno tehnikom „licem u lice“, direktnim kontaktom sa ispitanikom. Prilikom obuke anketara, instruktori su insistirali na sprovođenju i poštovanju dva veoma važna pravila koja, pored samog uzorka, značajno utiču na reprezentativnost istraživanja – poštovanje koraka i pravilo prvog rođendana. Poštovanjem koraka se obezbeđuje da anketar sveobuhvatno pokrije kompletan istraživački punkt, dok se pravilom prvog rođendana isključuje mogućnost da na upitnik odgovaraju samo oni građani koji prvi otvore vrata domaćinstva anketaru. Naime, od anketara se zahtevalo da u domaćinstvu anketira osobu stariju od 18 godina kojoj je prvog rođendan u odnosu na dan posete. Tako je obezbeđena i polna, obrazovna i starosna reprezentativnost ispitanika.

2. Opis uzorka

Na osnovu metodologije koja je uspostavljena prilikom sprovođenja ovog istraživanja obuhvaćene su sledeće kategorije ispitanika:

Polna struktura ispitanika: 51% žena i 49% muškaraca.

Prosečna starost ispitanika: 48 godina.

Obrazovna struktura ispitanika: Osnovna škola i manje 19% ispitanika, dvogodišnja/trogodišnja srednja škola 12% ispitanika, četvorogodišnja srednja škola 45% ispitanika, viša škola/fakultet 22% ispitanika, učenik/student 2% ispitanika.

Prosečna primanja po članu domaćinstva (u domaćinstvima koja su bila obuhvaćena istraživanjem): 18. 405, 00 dinara.

Nacionalnost ispitanika: srpska 86%, mađarska 5%, bošnjačka 2%, albanska 2%, romska 1%, ostali 4%.

3. Uvod

Ovo istraživanje predstavlja deo zajedničkog istraživačkog projekta organizacije UNDP Srbija i agencije za istraživanje javnog mnjenja CeSID DOO.

U prethodnom istraživačkom ciklusu su zabeleženi najbolji rezultati do sada kada je u pitanju svest građana o problemu korupcije kao i njihova percepcija borbe protiv iste.

Među problemima sa kojima se svakodnevno suočavaju građani Srbije, korupcija je zauzela drugo mesto odmah iza hronične nezaposlenosti, a tek 8% ispitanika je imalo direktnog kontakta sa korupcijom u periodu od septembra do decembra 2012. godine.

Dobar deo ovih nalaza je bio uslovljen radom novoformirane republičke Vlade i prvog potpredsednika Vlade Aleksandra Vučića koji je postao personifikacija razračunavanja vlasti sa sistemskom korupcijom. Upravo je Aleksandar Vučić kao jedan od prioriteta Vlade najavio borbu protiv korupcije uz želju za rešavanjem slučajeva sumnjivih privatizacija u koje su bili uključeni neki od najmoćnijih ljudi u Srbiji u tom trenutku.

Analizom istraživačkih nalaza dobijenih od 2009. godine zaključno sa junom 2012. godine, bilo je jasno da građani nisu imali poverenja u mogućnosti prethodne Vlade da se ozbiljno pozabavi rešenjem problema korupcije. Stoga je bilo neophodno veoma oprezno tumačiti donekle euforične nalaze dobijene u decembru 2012. godine, u prvom istraživačkom ciklusu koji je bio sproveden sa novim vlastima na čelu države. Prvi koraci Vlade na čelu sa Dačićem i Vučićem su bili usmereni upravo na rešavanje brojnih korupcionaških afera koje su se iskristalisale u poslednjih nekoliko godina.

Građani Srbije su prepoznali želju Vlade da se razračuna sa korupcijom i stoga su istraživački nalazi bili neuporedivo bolji u odnosu na jun 2012. godine i period pre formiranja nove Vlade oko Srpske napredne stranke.

Šest meseci od prethodnog istraživanja, postavlja se pitanje koliko su građani Srbije zadovoljni dosadašnjim rezultatima Vlade na polju borbe protiv korupcije, ali i koliko će na njihovo mišljenje o ovoj temi uticati i ostali faktori koji prate rad ove Vlade kao što su: loš ekonomski standard građana, nesuglasice stranaka koje zajedno sede u vlasti, pitanje Kosova i Metohije, nezaposlenost, neizvesnost oko dobijanja datuma za pregovore sa Evropskom unijom, iščekivanje zatvaranja velikih korupcionaških afera sudskom presudom...

Redovi koji slede imaju za cilj da daju odgovor na pitanje koliko su građani Srbije u stanju da pored navedenih problema sa kojima se suočavaju prepoznaju želju i volju države da se kroz različite institucije razračuna sa korupcijom ili da je barem dovede pod kontrolu.

4. Sažetak

- ✚ Građani Srbije i dalje imaju veoma veliko poverenje u republičku Vladu kada je u pitanju rešavanje problema korupcije u zemlji.
- ✚ Prema mišljenju nešto više od dve petine građana republička Vlada je institucija koja bi trebalo da bude na čelu fronta koji bi se borio protiv korupcije u zemlji.
- ✚ Efikasnost Vlade u borbi protiv korupcije je vidljiva za čak 64% ispitanika čime je značajno unapređen ionako dobar prošlogodišnji rezultat od 58%. Vlada je isključivi „krivac“ za to što 30% građana smatra da je u prethodnih 12 meseci došlo do smanjenja nivoa korupcije u Srbiji i zbog toga što je nivo optimizma po pitanju pravca u kome se zemlja kreće ostao na nivou iz decembra prošle godine.
- ✚ Međutim, postavlja se pitanje zašto je došlo do pada optimizma u pogledu dalje borbe protiv korupcije, pa tako sada 8% ispitanika manje veruje da će u narednih godinu dana doći do smanjenja nivoa korupcije u zemlji.
- ✚ Ključni problem leži u činjenici da su građani u velikoj meri izgubili strpljenje i poverenje u druge institucije (*sudstvo, tužilaštvo i policiju*) u čijem se opisu posla upravo nalazi sankcionisanje učesnika u koruptivnom procesu.
- ✚ Građani smatraju da institucije u čijem je opisu posla broba protiv korupcije, pre svega policija, sudstvo i tužilaštvo, ne prate u dovoljnoj meri napore Vlade na suzbijanju korupcije, a pored toga neke od njih, prema viđenju ispitanika, predstavljaju najveće generatore korupcije u zemlji.
- ✚ Čak preko 60% građana veruje da je korupcija veoma izražena u pravosuđu i policiji, što je rezultat ravan prošlogodišnjem ali kada se na ovo doda činjenica da sudstvo i policiju po 10% ispitanika manje vidi kao nosioce borbe protiv korupcije u odnosu na period od pre šest meseci, moramo se zapitati šta je prouzrokovalo prilično nagli pad poverenja u mogućnosti ove dve institucije poretka.
- ✚ Dobra je vest da su građani sve više upoznati s radom Agencije za borbu protiv korupcije i da sve više vrednuju njene rezultate i mogućnosti. U ovom trenutku 77% građana prepoznaje Agenciju, a trećina ispitanika smatra da je ova institucija u mogućnosti da kontroliše oblast finansiranja političkih partija koja je godinama predstavljala jednu od najnetransparentnijih sfera javnog života Srbije.
- ✚ Agencija za borbu protiv korupcije u kontinuitetu beleži rast na listi institucija koje građani vide kao potencijalne nosioce borbe protiv korupcije. U ovogodišnjem

istraživanju 35% građana smatra da bi Agencija trebalo da bude nosilac borbe protiv korupcije, što je za 9% više u odnosu na period od pre šest meseci.

- ✚ Dobar rezultat od prošle godine po pitanju iskustva sa korupcijom među građanima Srbije na žalost nije ponovljen. Procenat ispitanika koji su imali direktno iskustvo sa korupcijom je porastao za 3%, dok je onih koji su za slučajeve korupcije u prethodna tri meseca čuli od sebi bliskih ljudi porastao za 6%.
- ✚ Uporedo sa nešto povećanim brojem iskustava sa korupcijom, došlo je i do rasta iznosa prosečnog mita sa 169€ na znatno većih 205€.
- ✚ Najviše slučajeva korupcije susrećemo u zdravstvu. Čak 47% od ukupnog broja slučajeva direktne korupcije u poslednja tri meseca odlazi na lekare!
- ✚ Nekada cenjene profesije, sudije i lekari, su sve češće „na tapetu“ građana. Svega 1% građana tvrdi da sudije uopšte nisu korumpirane dok tek 3% građana to isto tvrdi za lekare!
- ✚ Porast udela u koruptivnim radnjama beležimo i među državnim službenicima sa 9% na značajnih 14% od ukupnog broja slučajeva korupcije registrovanih ovim istraživanjem u prethodna tri meseca.
- ✚ Građani smatraju da je jedini efikasni način za borbu protiv korupcije donošenje novih, adekvatnijih zakonskih rešenja i strožije kažnjavanje počilaca.

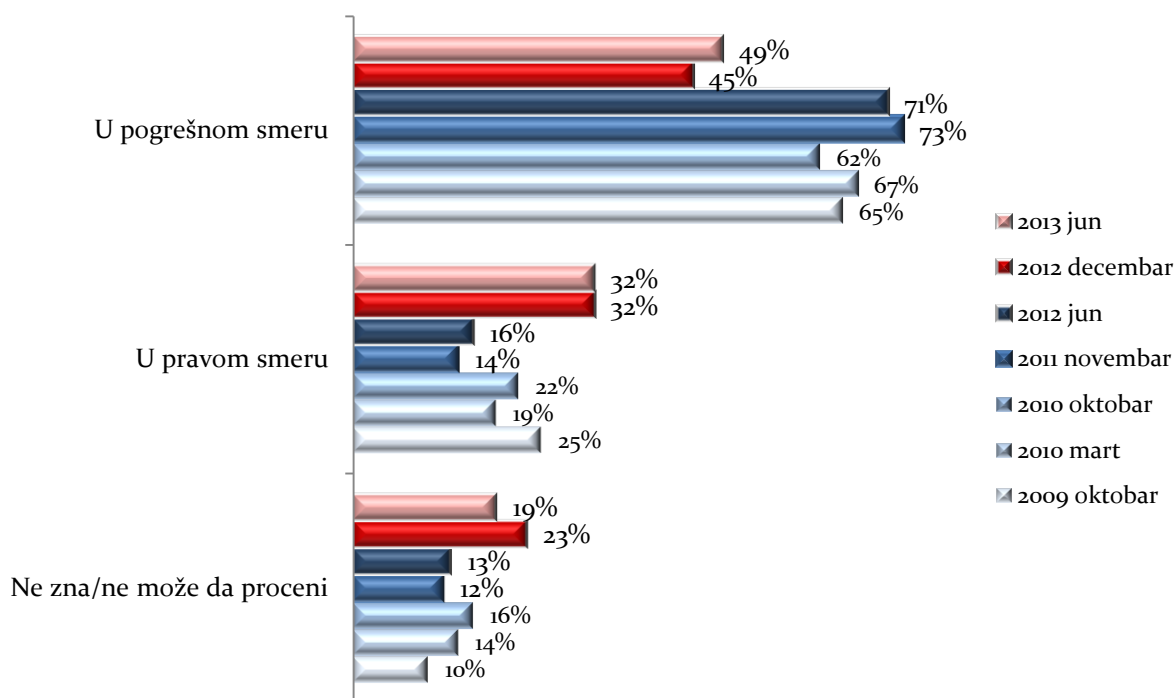
5. Socijalno ekonomska situacija u zemlji – očekivanja građana Srbije

Optimizam građana Srbije je i dalje na nivou iz decembra 2012. Međutim, po prvi put od kako UNDP sprovodi istraživanje, dva istraživanja pokazuju manje od polovine pesimista među ispitanicima.

U ovom trenutku jedna trećina građana Srbije veruje da se stvari u Srbiji kreću u pravom smeru. Procenat „optimista“ je istovetan kao i u prošlom istraživačkom ciklusu, dok je procenat građana koji sumnjaju u pravi put Srbije za nijansu veći u odnosu na decembar 2012. godine i iznosi 49% - grafikon 1.

Negativni trendovi koje beležimo zaključno sa junom 2012. godine, a koji su kulminirali krajem 2011. godine sa čak 73% ispitanika koji smatraju da se Srbija kreće u pogrešnom smeru, su prekinuti promenom vlasti u Srbiji i od decembra 2012. godine beležimo značajan porast optimizma među građanima Srbije.

Grafikon 1 – Uopšteno gledano, da li mislite da stvari u Srbiji idu u pravom ili u pogrešnom smeru?

Decembarški trend optimizma se još uvek može osetiti među građanima, sa tim da je došlo do blagog pada ispitanika koji nisu znali i umeli da se odrede prema pravcu u kome se kreće Srbija, dok je na račun njihovog pada došlo do porasta broja pesimista.

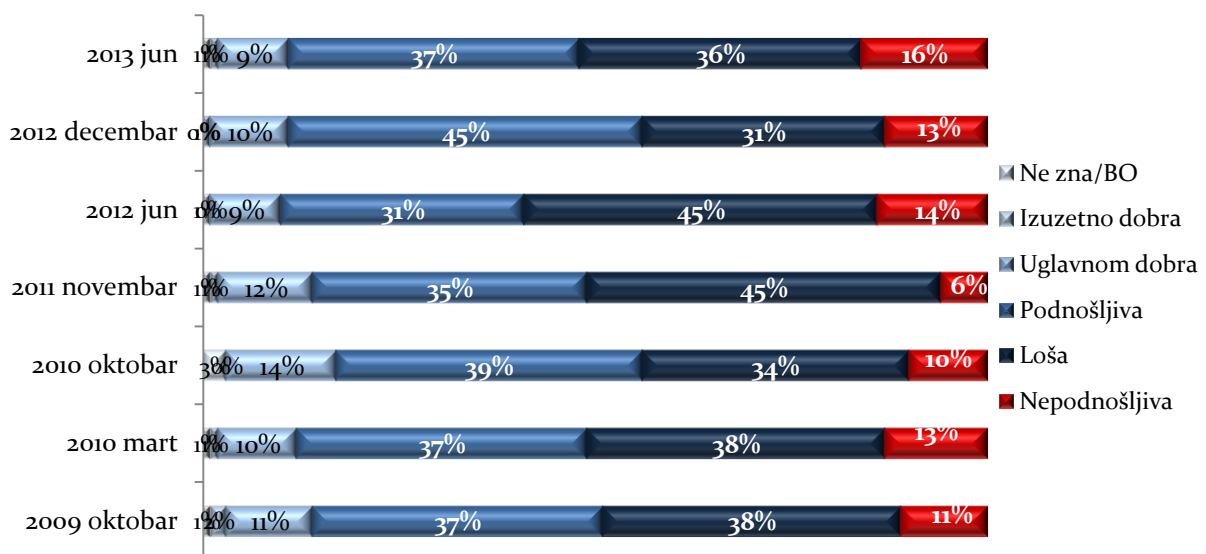
Ova polarizacija građana nastala je usled toga što dešavanja iz prethodnih šest meseci nisu uverili neopredeljene da se Srbija kreće u dobrom pravcu.

Ipak, kao pozitivan podatak možemo uzeti činjenicu da po prvi put od početka sprovođenja ovog istraživačkog projekta u oktobru 2009. godine beležimo manje od polovine „pesimista“ među građanima Srbije u dva uzastopna istraživačka ciklusa!

Ovaj podatak dobija na snazi s obzirom na činjenicu da građani svoju materijalnu situaciju ocenjuju značajno lošijom u odnosu na prethodni, decembarски ciklus – grafikon 2.

Iako 52% ispitanika tvrdi da je njihova materijalna situacija loša ili čak nepodnošljiva, važno je primetiti da to nije uticalo na optimizam građana – što navodi na zaključak da građani svoj optimizam ne baziraju na trenutnoj ekonomskoj situaciji. To je i indikator da je dobar deo stanovništva svestan da reforme koje donose bolji život ne mogu doći preko noći.

Grafikon 2 –Kako biste ocenili svoju sadašnju materijalnu situaciju?

Ekonomija Srbije je u teškom stanju. Sve veći broj ljudi izjavljuje da osiromašuje. Čak 90% građana ove zemlje tvrdi da živi na granici i ispod granice podnošljivog! Među ispitanicima vlada mišljenje da je u prethodnih godinu dana došlo do pogoršanja materijalne situacije unutar njihovog domaćinstva i ovo je trend koji se ne menja u odnosu na prethodne istraživačke cikluse. Zanimljivo je da su frekvencije odgovora na pitanje koje se tiče materijalne situacije u domaćinstvu istovetne kao i u decembarском ciklusu. Nešto više od dve petine (42%) ispitanika tvrdi da je došlo do

pogoršanja materijalne situacije u njihovom domaćinstvu, dok je tek svaki dvadeseti ispitanik izjavio da se njegova materijalna situacija poboljšala.

Međutim, građani Srbije ostaju optimistični gledajući budućnost svoje zemlje, uprkos velikim brigama vezanim za siromaštvo, sve lošiji život i slabiju materijalnu situaciju. Ovo potvrđuje njihovo, još uvek, veliko poverenje i strpljenje prema vladajućoj koaliciji.

Prošlogodišnji zaljučak ostaje na snazi - optimizam koji pokazuju građani Srbije u pogledu njene budućnosti trenutno se zasniva isključivo na očekivanjima, dok su objektivni realni parametri i dalje daleko od poželjnih.

Nalazi ovog istraživačkog ciklusa i istraživanja od pre šest meseci po pitanju očekivanja u pogledu materijalne situacije domaćinstva u idućoj godini su takođe slični, s tim da je ipak primetan blagi pad optimizma po pitanju budućih prihoda. U idućoj godini 16% ispitanika očekuje poboljšanje materijalne situacije, što je za 4% niže u odnosu na decembarški ciklus iz 2012. godine.

6. Šta su glavni problemi sa kojima se suočavaju građani Srbije

Nema velikih promena u rangiranju problema sa kojima se suočavaju građani Srbije. Korupcija je i dalje na drugom mestu, i 15% građana je izdvajaju kao ključni problem Srbije. Građani Srbije su apsolutno svesni važnosti problema korupcije.

Iako su životni standard, loša ekonomska situacija i nezaposlenost ključni problemi u osiromašenom srpskom društvu, stiče se utisak da većina građana postaje svesna da je dobar deo navedenih ekonomskih problema u direktnoj korelaciji sa sveprožimajućom korupcijom.

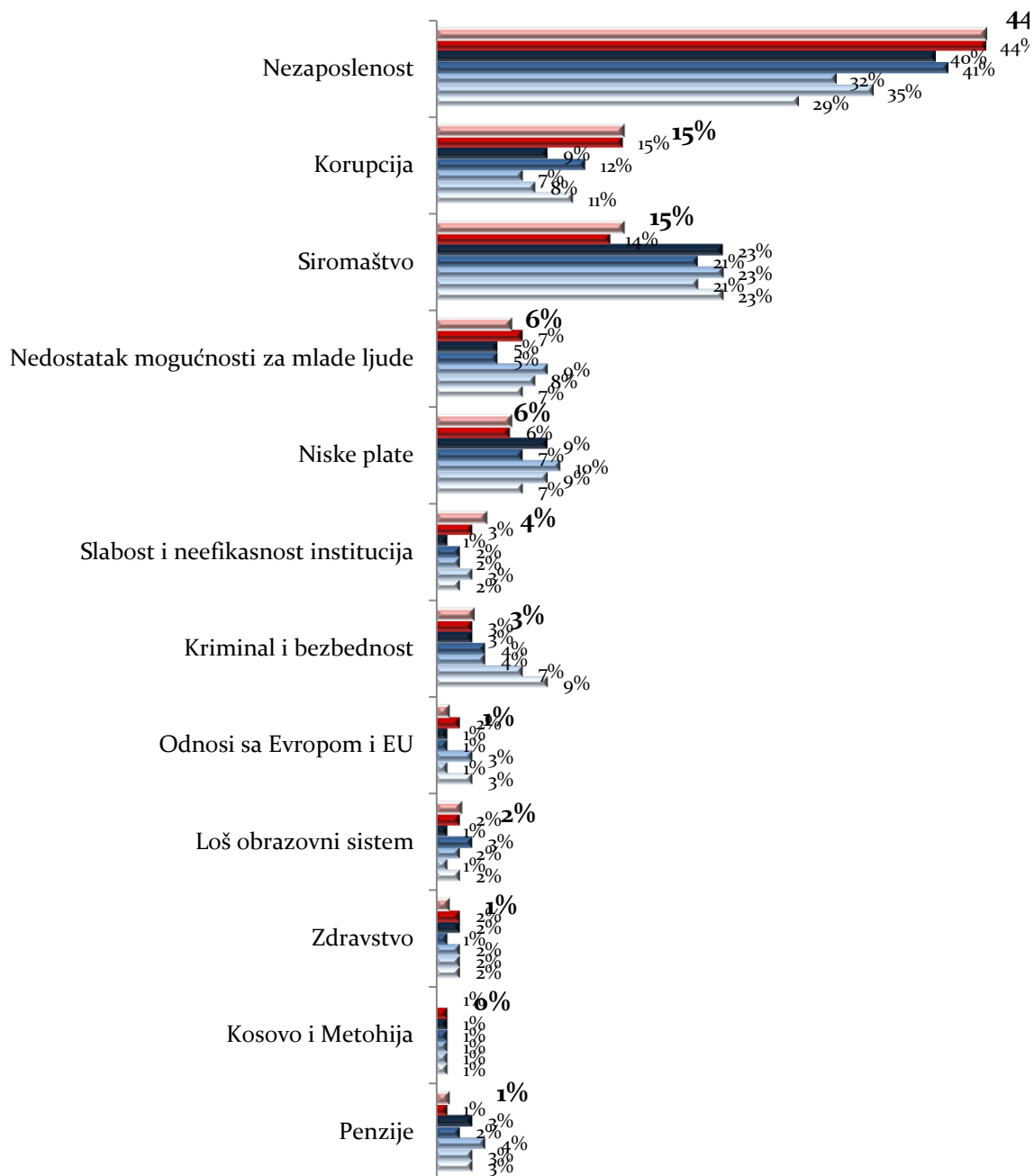
Stoga ne treba da čudi podatak da je korupcija uspela da zadrži teško stečeno drugo mesto na listi najvećih problema sa kojima se suočavaju građani Srbije – grafikom 3.

Visoka pozicija korupcije zabeležena u dva uzastopna istraživačka ciklusa se može tumačiti time da je aktuelna borba vlasti protiv ove pojave i konstantna medijska pokrivenost tema koje u svom središtu imaju korupciju u dobroj meri uticala na stav građana po ovom pitanju. Prilikom poređenja sa nalazima iz prethodnih ciklusa možemo zaključiti da su problemi navedeni u grafikonu 3. prilično ukorenjeni među građanstvom i da veoma teško menjaju jednom uspostavljeno mesto na tabeli onih koji su građanima Srbije najbitniji i čije je rešavanje samim tim za njih prioritet.

Činjenica je da i dalje većina građana u prvi plan ističe ekonomske probleme, koji ih realno i najviše tište, dok sa druge strane problem korupcije postaje ukorenjen u svesti prosečnog građanina ove zemlje kroz kontinuiranu medijsku pokrivenost ove teme, brojna hapšenja i česte korupcionaške afere u različitim segmentima društva.

Ono što predstavlja posebno iznenađenje jeste to što, i pored aktuelnih pregovora Beograda i Prištine, problem Kosova i Metohije (KiM) nije bio u fokusu naših ispitanika. Za razliku od prethodnih istraživačkih ciklusa u kojima smo konstantno nalazili barem 1% građana koji su smatrali da je pitanje rešenja statusa KiM najveći problem Srbije, ovoga puta niko od građana sa kojima smo razgovarali nije posebno istakao situaciju u južnoj srpskoj pokrajini kao jedan od problema sa kojima se susreće Srbija!

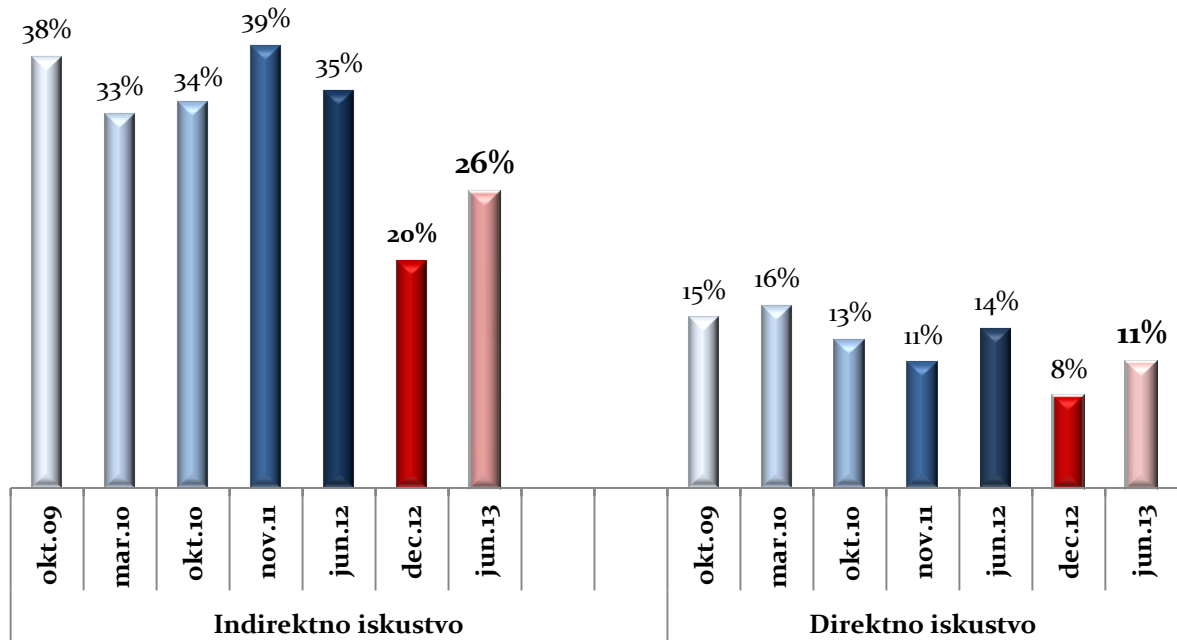
Grafikon 3 – Glavni problemi građana Srbije (pregled po istraživačkim ciklusima)

7. Iskustva sa korupcijom

Krajem 2012. godine svega 8% ispitanika nam je potvrdilo direktna iskustva sa korupcijom dok je tek svaki peti ispitanik bio indirektno upoznat sa koruptivnim radnjama od strane svojih prijatelja, poznanika ili rođaka.

Grafikon 4 – Direktno i indirektno iskustvo sa korupcijom (uporedni pregled)

Nalazi koje smo tada dobili su bili u velikoj meri uslovljeni aktuelnim trenutkom u srpskom društvu i akcijom borbe protiv korupcije koja je vođena sa najvišeg državnog nivoa.

Iako se stiče utisak da borba nadležnih institucija protiv korupcije ne jenjava, nalazi pokazuju trend blagog rasta iskustva sa korupcijom među građanima Srbije – grafikon 4.

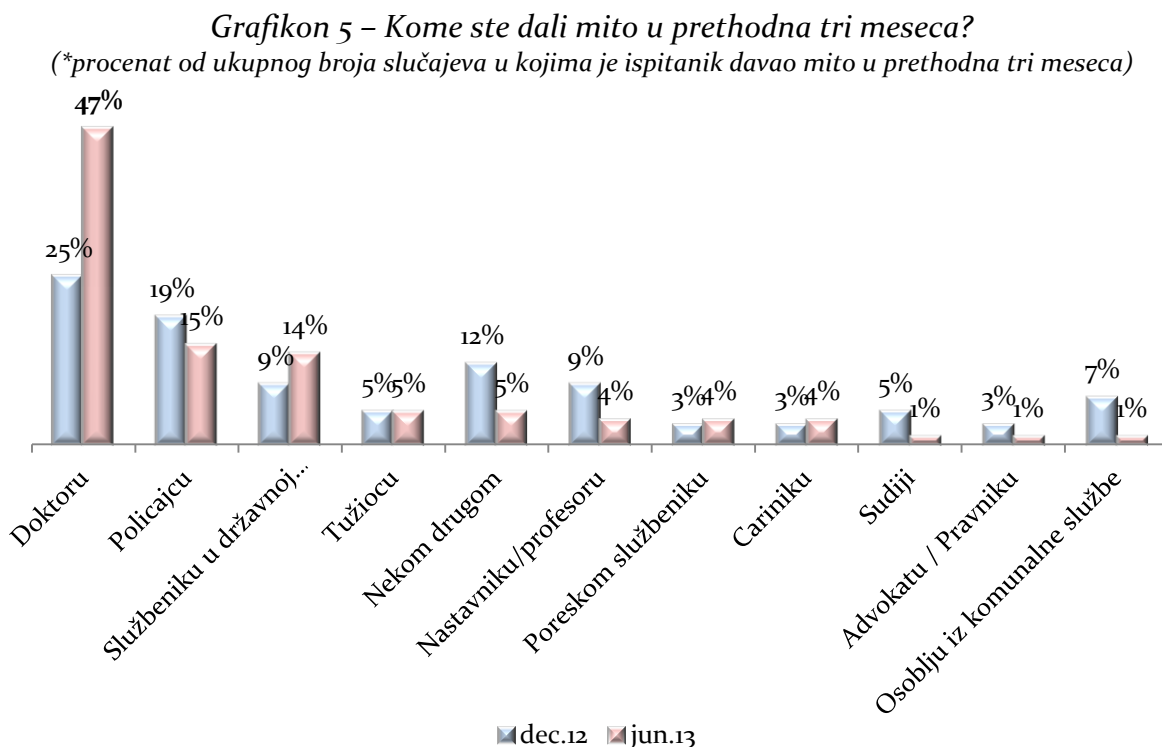
U ovom momentu 11% građana tvrdi da su imali lično iskustvo sa korupcijom što je za 3% više u odnosu na period od pre šest meseci, dok je za 6% više ispitanika koji su nam potvrdili da je neko njima blizak bio uključen u koruptivni proces u prethodna tri meseca. Iako je u ovom ciklusu zabeležen rast posrednih i neposrednih iskustava sa korupcijom u Srbiji, ipak je bitno istaći da su i ovi nalazi daleko bolji nego u ranijim istraživačkim ciklusima izuzimajući onaj iz decembra 2012. godine. Razlika između ovog i prošlogodišnjeg istraživačkog ciklusa je u tome što smo u prošlom istraživanju pronašli znatno manji broj slučajeva korupcije posebno među sektorima koji su tradicionalno podložni korupciji, a to su zdravstvo i policija – grafikon 5.

Ko je najpodložniji korupciji?

Doktori, policajci i zaposleni u administraciji su ostali pri vrhulite, ali, ovo su zanimanja sa kojima su građani najviše u kontaktu.

Iako je policija u Srbiji polovično ocenjena kao korumpirana, već u dva uzastopna istraživačka ciklusa beležimo smanjenje broja slučajeva indirektno i direktne korupcije među pripadnicima ove institucije – grafikon 5.

Nasuprot policiji u kojoj su slučajevi korupcije u blagom padu, u prethodna tri meseca je značajno porastao broj slučajeva korupcije u zdravstvu!

Procenat udela korupcije u zdravstvu je porastao sa jedne četvrtine na gotovo jednu polovinu u poslednjih šest meseci. Zanimljivo je da se pored lekara kao učesnici u korupciji u kategoriji *neki drugi* javljaju i drugi zdravstveni radnici poput medicinskih sestara i tehničara.

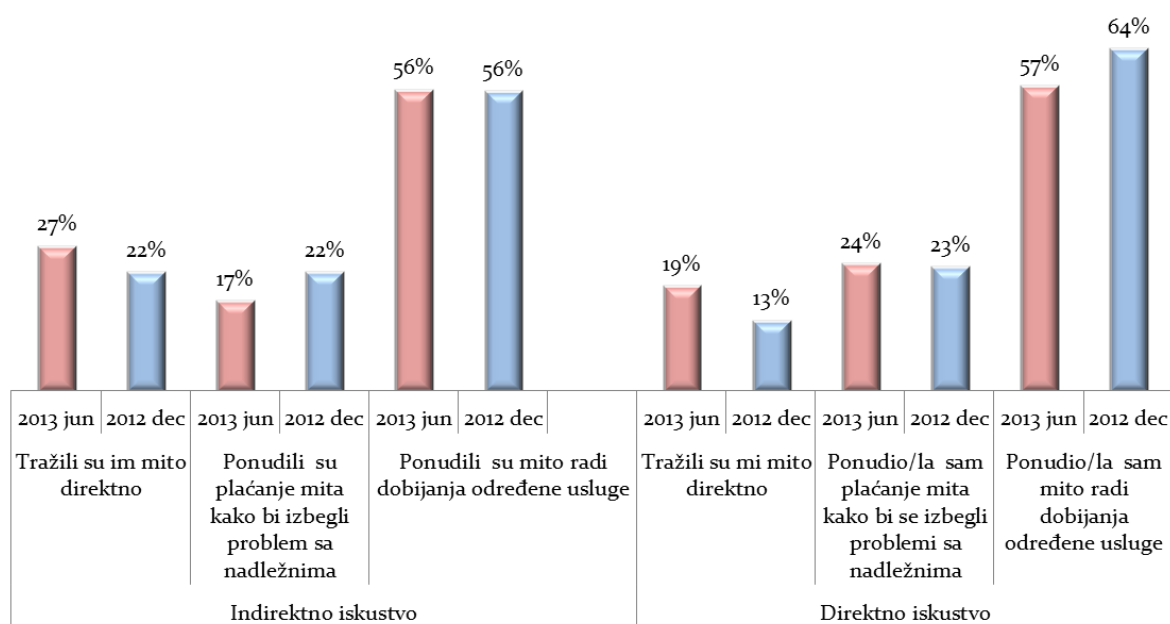
Međutim, nagli porast udela lekara u koruptivnim radanjama u prethodna tri meseca ne treba tumačiti isključivo na osnovu decembarskog istraživačkog ciklusa. Naime, u prethodnom istraživačkom ciklusu smo zabeležili znatno manji broj slučajeva korupcije uopšte jer je oštar stav novoformirane republičke Vlade prema korupciji značajno uticao na oprez unutar profesija sklonih koruptivnim radnjama, između ostalog i na lekare.

Porast udela u koruptivnim radnjama beležimo i među državnim službenicima sa 9% na značajnih 14% od ukupnog broja slučajeva korupcije u prethodna tri meseca.

Borba protiv korupcije, osim razračunavanja sa odgovornim javnim službenicima, podrazumeva i edukaciju građana naviknutih da svoje probleme i zahteve rešavaju podmićivanjem i poklonima.

Inicijativa za davanje mita i dalje najčešće kreće od samih građana, znatno su ređi slučajevi u kojima je neko direktno ili posredno tražio mito da bi obavio neku uslugu – grafikon 6.

Grafikon 6 – Šta je razlog za davanje mita?

Više od polovine građana Srbije koji su imali direktno ili indirektno iskustvo sa korupcijom su SAMI ponudili mito radi dobijanja određene usluge!

Pored nuđenja mita, kao izuzetno štetnog i negativnog vida ponašanja, beležimo i porast broja slučajeva u kojima je od građana direktno traženo da daju mito. Među onim ispitanicima koji su bili direktni sudionici u korupciji ili pokušaju korupcije, mito je traženo u 6% slučajeva više nego u decembru 2012. godine. Sa druge strane, kod onih koji su indirektno upoznati sa korupcijom procenat građana kojima je traženo mito je porastao za 5%.

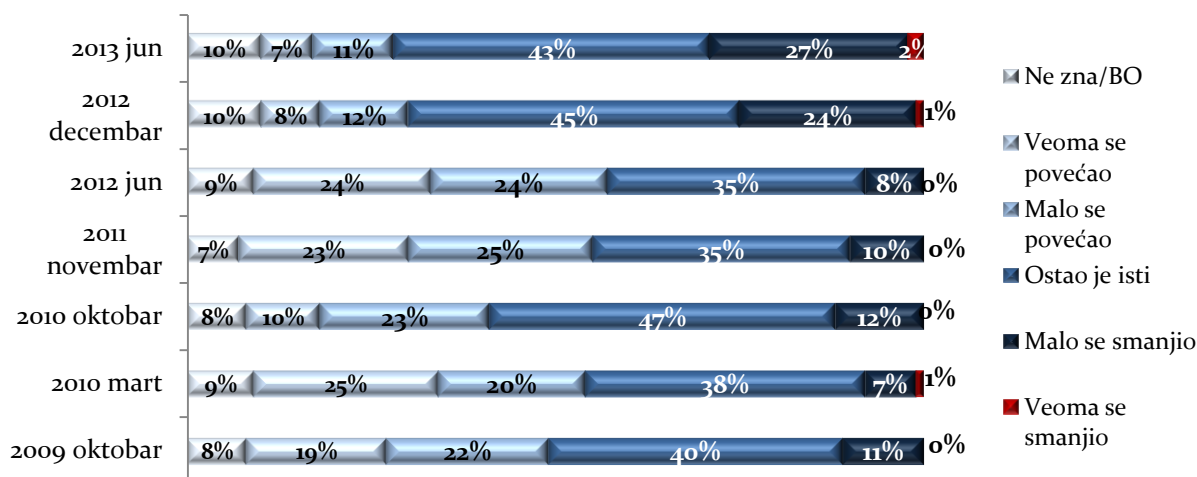
*Osim porasta broja slučajeva korupcije u prethodnih šest meseci, zabrinjava i rast prosečnog iznosa datog mita u prethodna tri meseca. Prosečni iznos mita među onim ispitanicima koju su rešili da daju mito ili su bili primorani da ga daju krajem 2012. godine bio **168€**, dok je sredinom 2013. godine prosečni iznos mita porastao na **205!***

Mito definitivno predstavlja oruđe nešto imućnijeg sloja stanovništva. Za polovinu građana koji su se poslužili mitom radi ostvarivanja sopstvenih interesa ova vrsta izdatka nije ozbiljnije uticala na kućni budžet. Međutim, da je mito nešto čemu sve češće pribegavaju i nešto manje imućni građani pokazuje činjenica da je u prethodna tri meseca za svakog trećeg građanina koji je dao mito to predstavljalo značajan izdatak u kućnom budžetu.¹

8. Percepcija i shvatanje korupcije

Bez obzira na to što beležimo blagi porast iskustava koja su građani imali sa korupcijom u prethodna tri meseca, nalazi pokazuju da je procenat onih koji smatraju da je nivo korupcije u prethodnoj godini smanjen čak i nešto veći u odnosu na decembar 2012. godine!

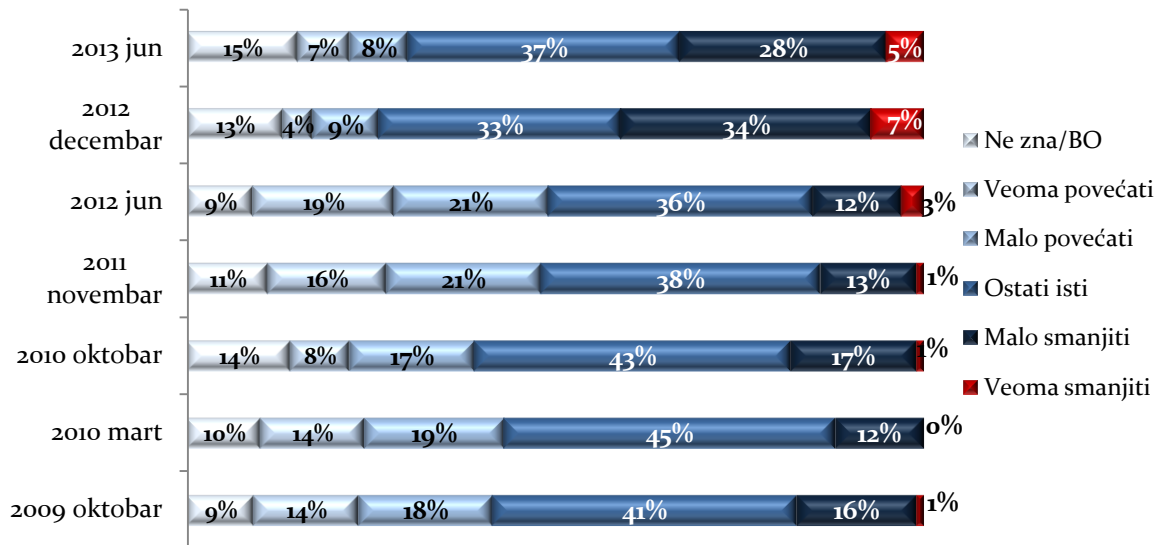
Grafikon 7 – Nivo korupcije u prethodnih godinu dana

Rad nadležnih institucija i republičke Vlade u borbi protiv korupcije je prepoznat od strane 29% građana koji smatraju da je nivo korupcije u prethodnih godinu dana veoma ili malo smanjen. Ovo je za 4% više u odnosu na decembar 2012. godine i u ovom trenutku predstavlja najbolji rezultat kada je u pitanju prepoznatljivost borbe protiv korupcije od strane građana od početka ovog istraživačkog ciklusa.

Grafikon 8 – Nivo korupcije u narednih 12 meseci – očekivanja

¹ U decembru 2012. godine, dati mito je predstavljao značajan izdatak tek za svakog petog građanina, pa se iz ovoga može zaključiti da je sve više ljudi u Srbiji koji su spremni da značajno opterete svoj budžet kako bi preko davanja mita ostvarili neki veći i značajniji interes.

Svaki treći građanin Srbije očekuje da će se nivo korupcije dalje smanjiti u predstojećoj godini, dok 15% kažu da će se korupcija povećati! Ovaj pad signalizira da će dalji rast poverenja građana zavisiti uglavnom od napora organa u borbi protiv korupcije. Kada je u pitanju projektovani nivo korupcije u narednih 12 meseci, situacija je ipak nešto drugačija – grafikon 8.

Za razliku od prethodnog ciklusa, građani su nešto umereniji u proceni očekivanog nivoa korupcije u narednoj godini. Početni entuzijazam koji je donela borba novih vlasti protiv korupcije je ipak nešto niži u odnosu na decembar.

Stiče se utisak da građani očekuju finalizaciju i pravosnažne presude otvorenih slučajeva korupcije kako bi dali svoj konačni sud o borbi protiv korupcije u zemlji.

Entuzijazam građana u odnosu na decembar 2012. godine je niži za 8% onih koji smatraju da će se nivo korupcije smanjiti u narednih 12 meseci. Bez obzira na ovaj blagi pad u očekivanjima građana, mora se istaći da su nalazi ovog ciklusa i dalje ohrabrujući i da svaki treći ispitanik smatra da će borba protiv korupcije biti nastavljena i u narednom periodu.

Povećana svest građana Srbije o posledicama i uticaju korupcije je vidljiva i kroz podatak da 61% ispitanika smatra da korupcija umereno ili veoma mnogo utiče na njihov privatni život, što je za 5% više u odnosu na pre šest meseci.

Procena uticaja korupcije na poslovno okruženje i političke prilike u zemlji je takođe na veoma visokom nivou, koji je ipak nešto smanjen u odnosu na prethodni istraživački ciklus. U ovom trenutku 76% građana smatra da je uticaj korupcije na

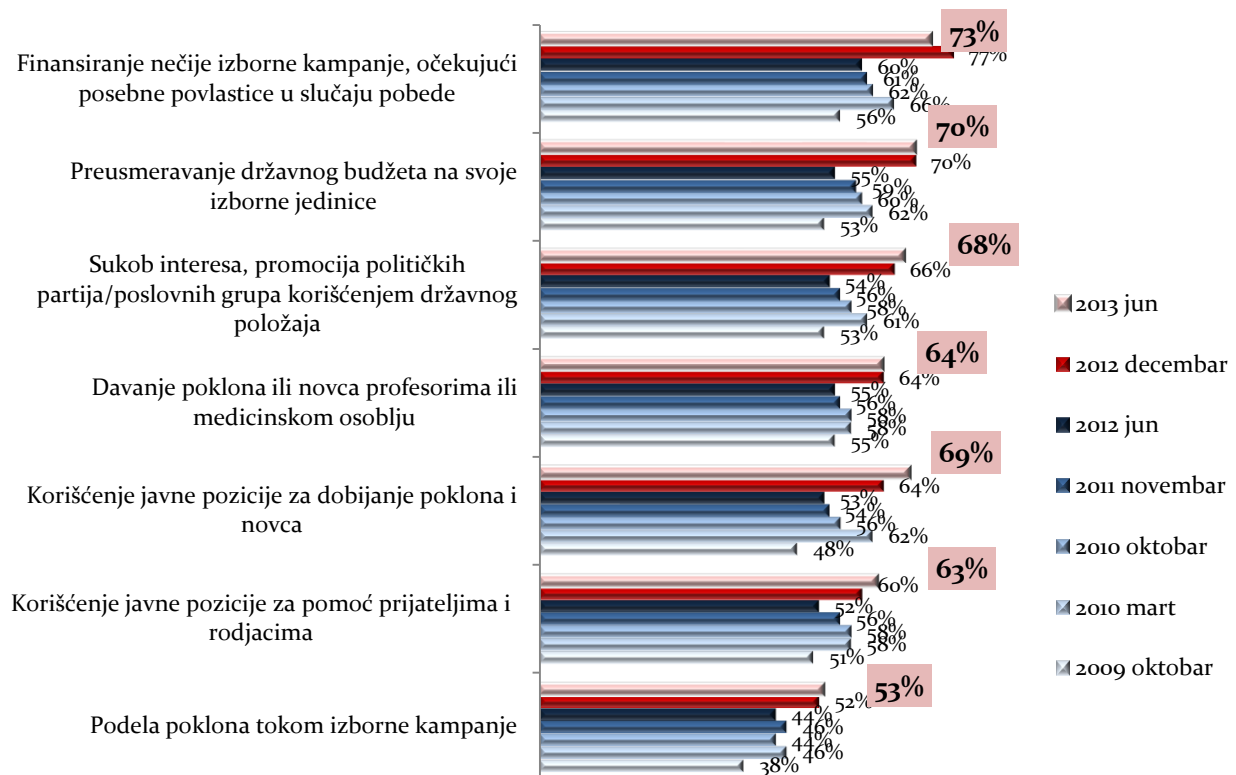
političke prilike u zemlji značajan (prema 79% građana iz decembra 2012), dok 84% građana smatra da postoji uticaj korupcije na političke prilike u zemlji što je za 2% niže u odnosu na decembar prošle godine.

Dok percepcija uticaja korupcije na poslovno okruženje i političke prilike u zemlji (iako je i dalje veoma visoka) blago stagnira i nazaduje, značajno raste percepcija građana o tome da je korupcija i te kako odgovorna za njihove lične prilike i privatni život.

Povišen nivo svesti građana o tome šta sve spada u opis koruptivnih radnji pokazuje njihov odnos niske tolerancije prema delima navedenim u grafikonu 9.

U poslednja dva ciklusa je uspostavljen trend prema kome građani imaju sve manje razumevanja za zloupotrebu javnog položaja u lične ili stranačke svrhe i za ostvarivanje interesa koji je sve samo ne javni.

Grafikon 9 – Da li su i u kojoj meri sledeće stvari primeri korupcije?

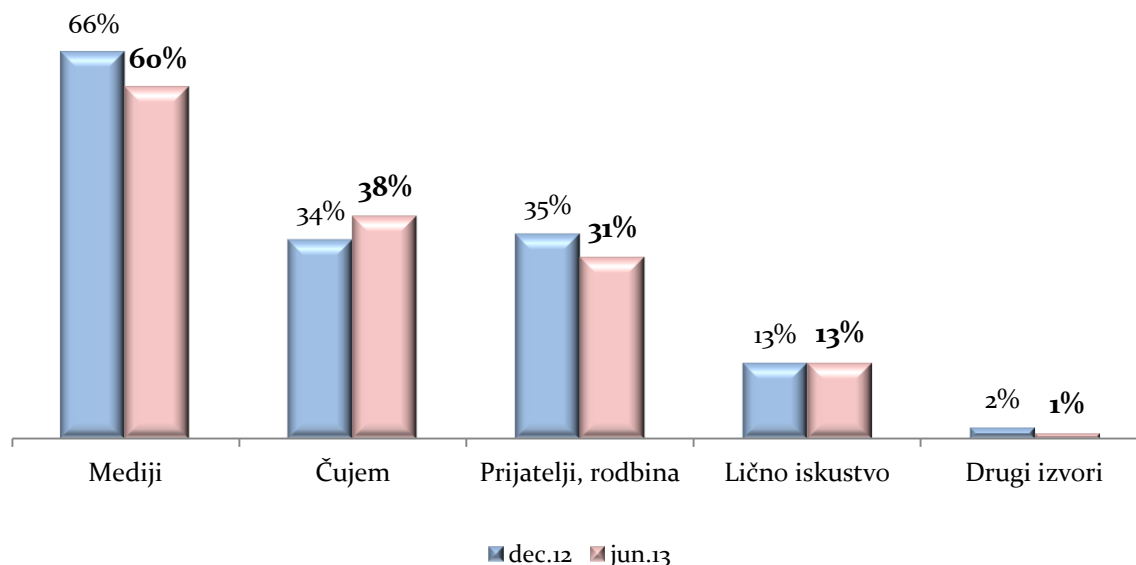

Kako vreme prolazi, građani Srbije pokazuju rastuću svest o formama i manifestacijama korupcije i žele da se ona kazni ili spreči.

Veoma je važno i da se do sada ukorenjene radnje poput davanja poklona ili dodatnog plaćanja prosvetnim ili zdravstvenim radnicima od strane građana

sve više percipiraju kao koruptivne! Procenat građana koji smatraju da je ovo jedan vid korupcije je u prošlom ciklusu prešao 60% da bi se i u ovom ciklusu zadržao na istom nivou.

Grafikon 10 – Izvori informacija o korupciji

Glavni izvor informacija i ključno sredstvo komunikacije sa građanima o pitanjima korupcije su mediji – grafikon 10.

Iako su mediji kao primarni izvor informacija o korupciji zabeležili blagi pad u odnosu na decembar 2012. godine, još uvek 60% građana svoju svest o korupciji i njenim posledicama bazira na medijskim informacijama.

Posredna saznanja o korupciji, iako je moguće dovesti u pitanje njihovu objektivnost, predstavljaju veoma važan izvor informacija o korupciji u Srbiji. Skoro dve petine građana u ovom trenutku informacije dobija tako što ih čuje u svakodnevnom razgovoru dok još 31% ispitanika tvrdi da se po pitanju korupcije oslanja na informacije dobijene od prijatelja i rodbine. Iz ličnog iskustva korupciju je potvrdilo, i sada kao i pre šest meseci, 13% građana.

Tabela 1 – Koliko se slažete sa tvrdnjama navedenim u tabeli?

Korupcija uopšte		ne zna/BO	slažem se	delimično se slažem	delimično se ne slažem	ne slažem se
U Srbiji ne postoji volja za pravim i efikasnim iskorenjivanjem korupcije	dec.12	6	40	20	15	19
	jun.13	6	50	19	13	12
Korupcija se može iskoreniti samo	dec.12	3	71	15	5	6

strogim kažnjavanjem počinitelaca	jun.13	3	73	15	5	4
Korupcija se može iskoreniti samo otklanjanjem njenih uzroka	dec.12	3	66	18	8	5
	jun.13	5	64	18	8	6
Svaka institucija podjednako treba da bude odgovorna za sprečavanje i borbu protiv korupcije „u svojim redovima”	dec.12	4	71	16	6	3
	jun.13	5	73	14	6	2
Specijalizovane institucije (policija, pravosuđe, Agencija) treba da imaju “glavnu reč” u borbi protiv korupcije	dec.12	4	68	18	6	4
	jun.13	4	58	25	8	5
U borbi protiv korupcije nema saradnje i koordinacije između različitih institucija	dec.12	17	46	22	9	6
	jun.13	14	50	19	10	7

Povećana svest građana o korupciji za posledicu ima i nešto oštriji kritički odnos javnosti prema ulozi države u njenom sprečavanju – tabela 1.

Čak 69% građana smatra da unutar državnih organa zaduženih za borbu protiv korupcije ne postoji dovoljna koordinacija i saradnja.

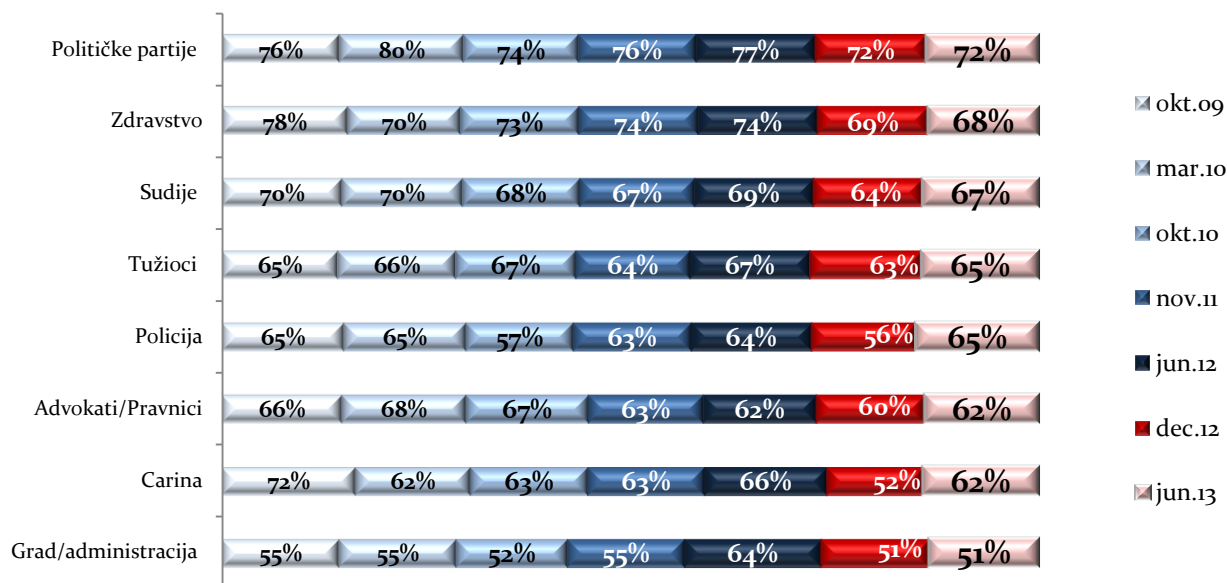
Građani su skeptični i prema kaznenim merama za slučajeve korupcije i 88% ispitanika smatra da se jedino pooštavanjem i primenom kaznenih mera može sprečiti korupcija u Srbiji.

Procenat građana koji smatraju da specijalizovane institucije (pravosuđe, Agencija i policija) treba da vode glavnu reč u borbi protiv korupcije je ostao na istom, veoma visokom, prošlogodišnjem nivou. Na prošlogodišnjem nivou od 87% je ostao i procenat onih koji smatraju da svaku instituciju treba držati odgovornom za rešavanje korupcije u sopstvenim redovima.

9. Percepcija korupcije po oblastima

Građani vide političke partije godinama kao najkorumpiraniji deo sistema. Sudstvo i sistem zdravstva su konstantno na vrhu liste, uz policiju.

Grafikon 11 – Institucije sa nivoom percepcije korupcije iznad 50%

Među građanima Srbije čvrsto je ukorenjen negativan stav prema političkim partijama, a nivo korupcije unutar političkih partija zajedno sa korupcijom koju one generišu je od samog početka ovog istraživačkog projekta ocenjen veoma negativno među ispitanicima.

U odnosu na ranije istraživačke cikluse, u poslednja dva je nivo korupcije u političkim partijama ocenjen kao nešto niži. Međutim sa 72% onih ispitanika koji smatraju da su političke partije prilično ili veoma korumpirane ove organizacije su na ubedljivo prvom mestu među ispitivanim institucijama.

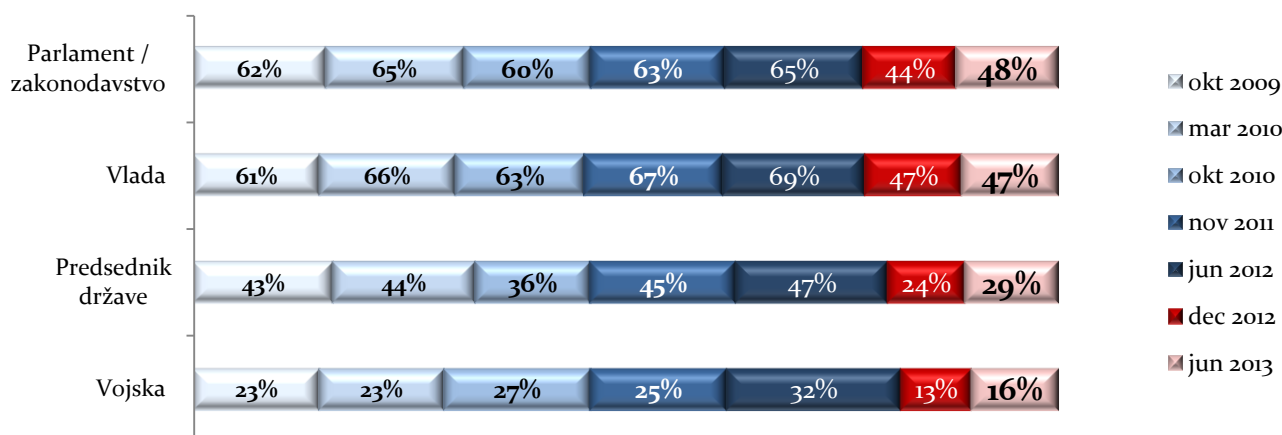
I ostale organizacije koje su tradicionalno ocenjene kao korumpirane nisu značajnije napredovale u odnosu ne period od pre šest meseci. Posebno je zanimljivo da, iako je broj slučajeva u kojima su policajci učestvovali u korupciji manji, čak 9% građana više smatra policiju korumpiranom u odnosu na decembar prošle godine. Slično je i sa carinom u kojoj je nivo percepcije korupcije u odnosu na decembar veći za 10%.

Pored partija, policije i carine, još četiri institucije se izdvajaju po percepciji korupcije i za njih više od 60% građana tvrdi da su korumpirane: *zdravstvo* sa 68%, *sudstvo* sa 67%, *tužioc* sa 65% i *advokati* sa 62% ispitanika.

Nema većih promena ni kada su u pitanju ključne institucije sistema – grafikon 12. Nagli pad percepcije korupcije u ovim institucijama koji je zabeležen u prošlom istraživačkom ciklusu se, uz manje promene, zadržao i sada.

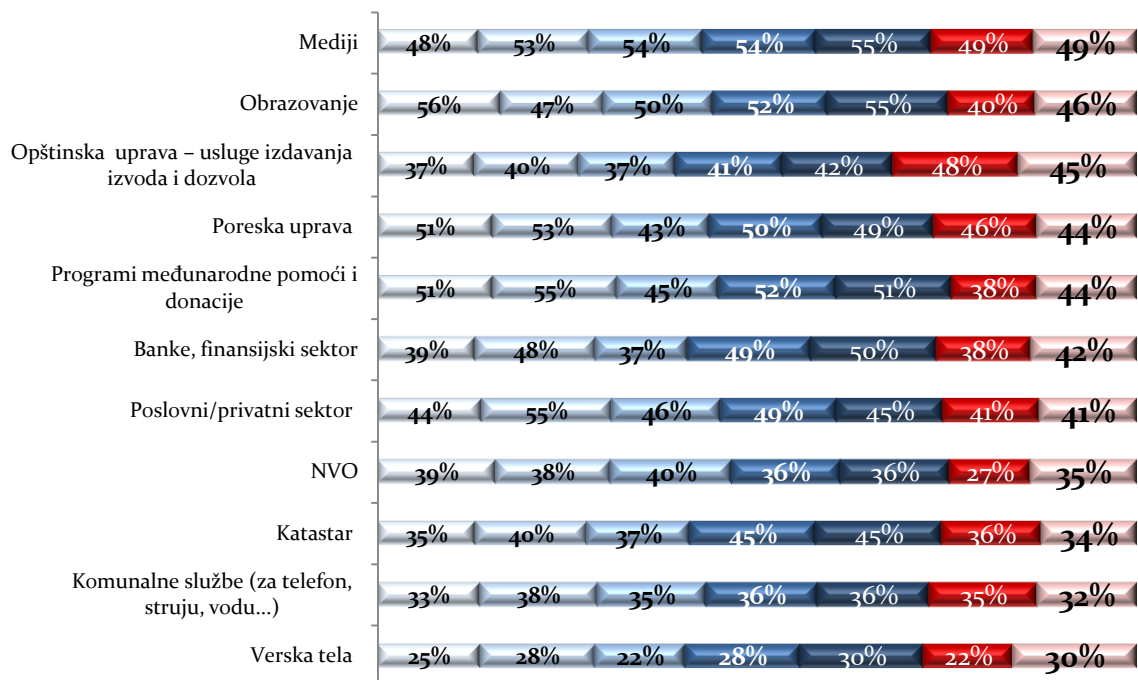
Izvršna vlast, Vlada, je ostala na prošlogodišnjem nivou, dok je kod ostalih institucija zabeležen blagi porast nepoverenja, tj osećaj da su korumpirane. Institucija predsednika države je posle naglog pada nivoa korupcije u prethodnom istraživanju sada nazadovala, pa tako za 5% ispitanika više vidi ovu instituciju kao korumpiranu.

Grafikon 12 – Nivo percepcije korupcije u ključnim institucijama sistema

Vlada, Predsednik države, parlament i vojska su rangirani mnogo bolje u poređenju sa periodom od pre godinu dana! Ovo i dalje predstavlja jasan signal od strane građana da ove četiri institucije još uvek uživaju podršku građana, znatno veću u odnosu na period od pre godinu dana. Međutim, ukoliko uporedimo sa rezultatima iz decembra 2012, Vlada Republike Srbije je jedina institucija gde se nivo korupcije nije povećao.

Grafikon 13 – Percepcija korupcije – ostale institucije

Posebno je zanimljivo da građani smatraju da je do povećanja došlo unutar *civilnog sektora, međunarodnih programa i donacija, medija, ali i verskih organizacija!*

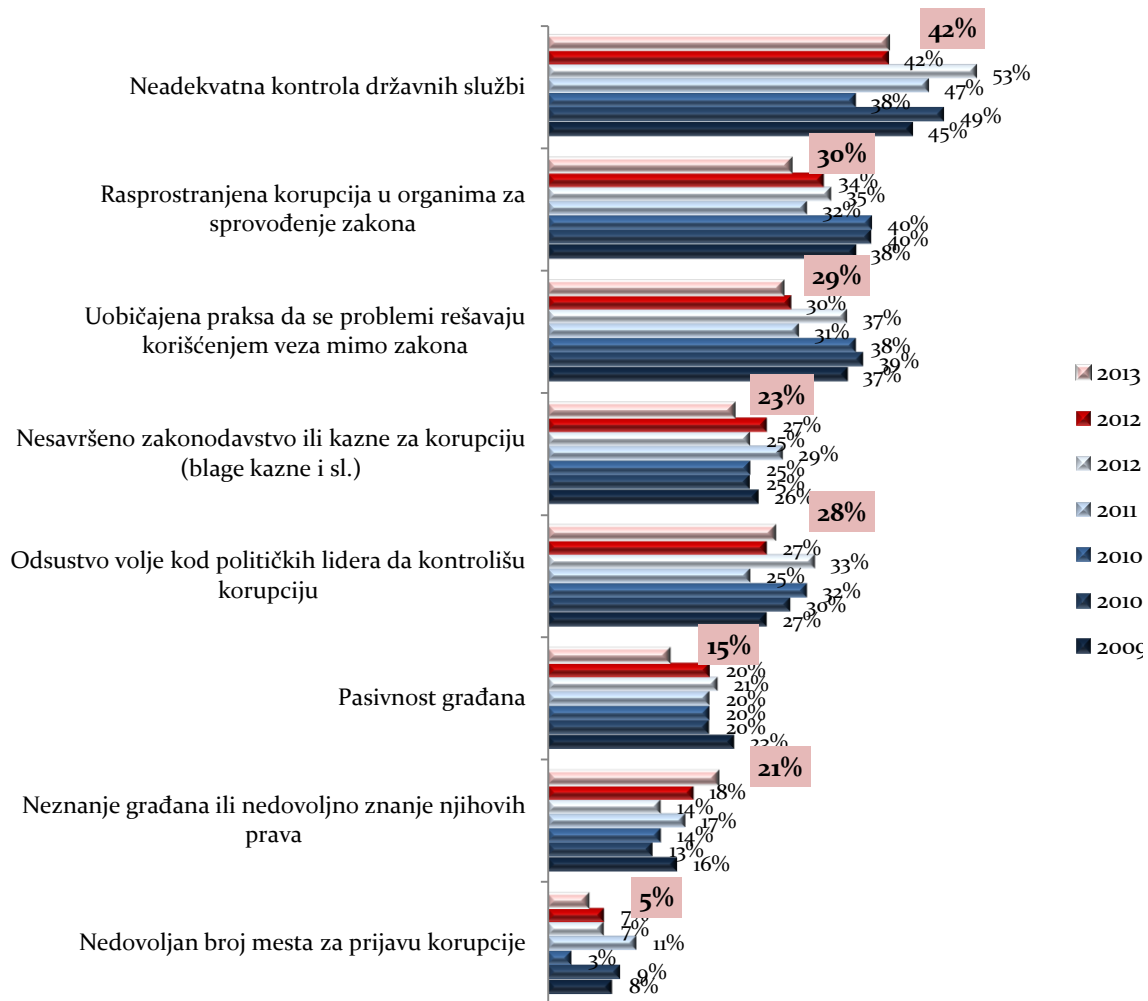
Sa druge strane, blagi pad nivoa percepcije korupcije beležimo u opštinskim upravama na poslovima izdavanja izvoda i dozvola kao i u radu poreskih uprava.

10. Borba protiv korupcije

Glavne prepreke za borbu protiv korupcije u Srbiji predstavljaju *neadekvatna kontrola državnih službi (dve petine ispitanika) i rasprostranjena korupcija u organima za sprovođenje zakona (30% ispitanika).*

Oba faktora su direktno povezana sa percepcijom nivoa korupcije u različitim institucijama sistema. Kako su građani uvereni da su državne službe, organi za sprovođenje zakona koja bi trebalo da sprovodi zakone, i sami korumpirani, logično je da se bez nezavisne kontrole ovih institucija ne mogu očekivati značajniji rezultati u smanjenju nivoa korupcije u Srbiji.

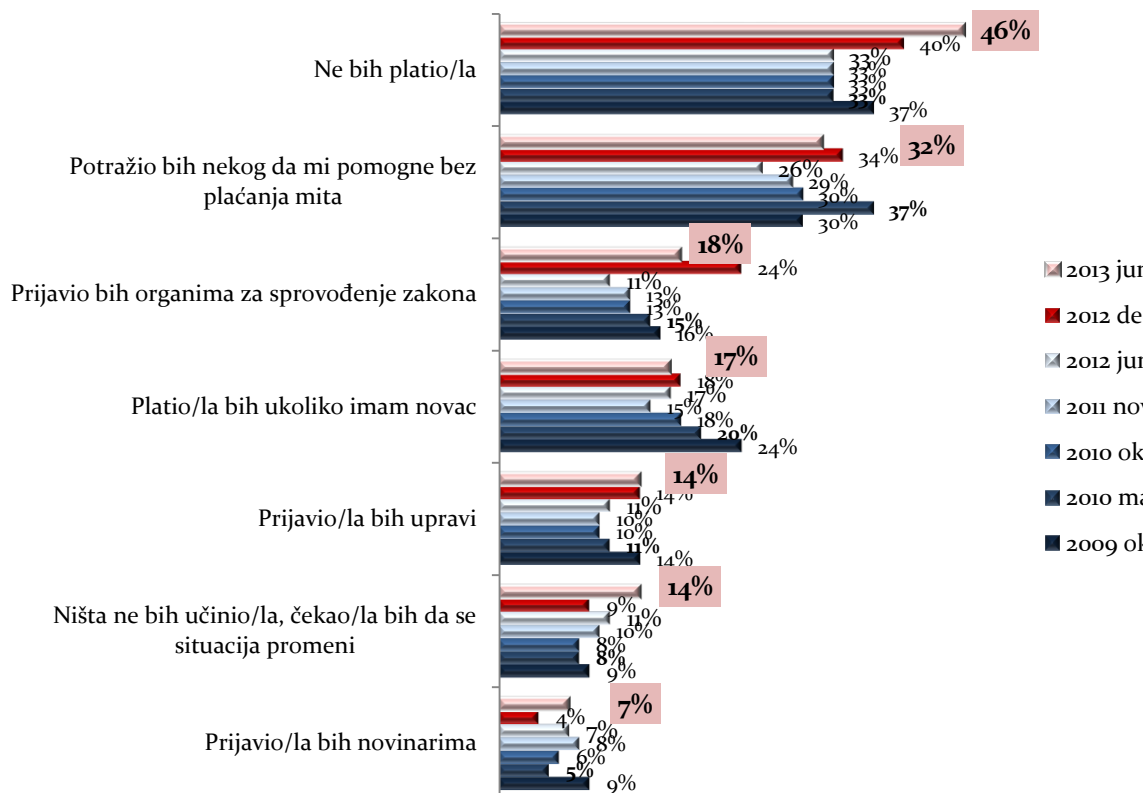
Grafikon 14 – Faktori koji ometaju borbu protiv korupcije u Srbiji

Dobar deo ispitanika je svestan da su i sami građani odgovorni za ukornjenost korupcije u Srbiji. Građani nisu dovoljno edukovani o pojavnim oblicima korupcije, svojim pravima i načinu njihovog ostvarivanja, pasivni su i većinu svojih problema ili zahteva pokušavaju da ostvare prečicom koja podrazumeva korišćenje prijateljskih i rođaćkih veza ili jednostavno davanjem mita.

Dobra vest je ta što u dva vezana istraživačka ciklusa, decembarskom i ovom, beležimo rast broja građana koji nisu spremni da plate mito državnom ili privatnom službeniku koji bi od njih to zatražio – grafikon 15.

Grafikon 15–Ukoliko biste se našli u situaciji da vam državni ili privatni službenik direktno traži mito, šta biste uradili?

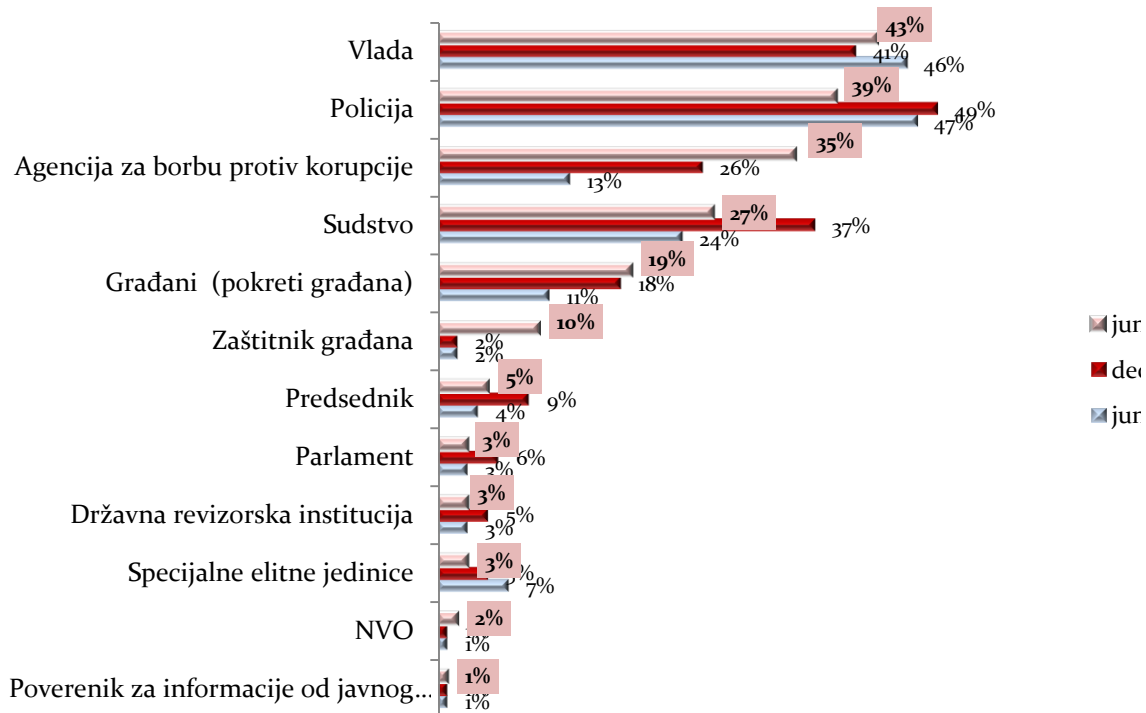
Sa druge strane, brine mali pad među onim ispitanicima koji bi slučaj u kome je od njih traženo mito prijavili organima za sprovođenje zakona ili nadležnoj upravi.

Stoga je pitanje da li je rast procenta onih koji nisu spremni da plate mito povezan sa porastom njihove svesti o štetnosti korupcije ili je prosto deo finansijske nemoći povezane sa trenutnom materijalnom situacijom?

Nalazi dobijeni u ovom istraživanju nam daju za pravo da kažemo da je neophodno kontinuirano raditi na vraćanju poverenja građana Srbije u rad organa zaduženih za sprečavanje korupcije, a pre svega policije.

Za koje organe građani smatraju da treba da budu nosioci borbe protiv korupcije?

Grafikon 16 – Nosioci borbe protiv korupcije

Nalazi o tome koju instituciju građani vide kao predvodnika u borbi protiv korupcije nam još jednom potvrđuju pad poverenja u policiju i nizak stepen poverenja u mogućnosti sudstva da se pozabavi obim problemom – grafikon 16.

Dok je u decembru prošle godine svaki drugi ispitanik (49%) smatrao da policija treba da predvodi borbu protiv korupcije, u junu je procenat onih koji veruju u mogućnosti ove institucije opao za punih 10%. U ovom momentu tek dve petine građana vidi policiju kao instituciju koja je u stanju da povede borbu sa ukorenjenom korupcijom u Srbiji. Slične nalaze dobijamo i kada je u pitanju sudstvo.

Postoji pad poverenja od po 10% u mogućnosti sudstva i policije da predvode borbu protiv korupcije.

Izvršna vlast, Vlada Republike Srbije, je prvi izbor građana kada je u pitanju organ koji bi trebalo da se pozabavi korupcijom. Vlada je u svim istraživačkim ciklusima bila visko pozicionirana na listi institucija od kojih se očekuje da mogu i žele da se bore protiv korupcije.

Isticanje Vlade na prvo mesto i pad poverenja u „konkurentske“ institucije u čijoj direktnoj nadležnosti je upravo borba protiv korupcije nas navodi na dva zaključka:

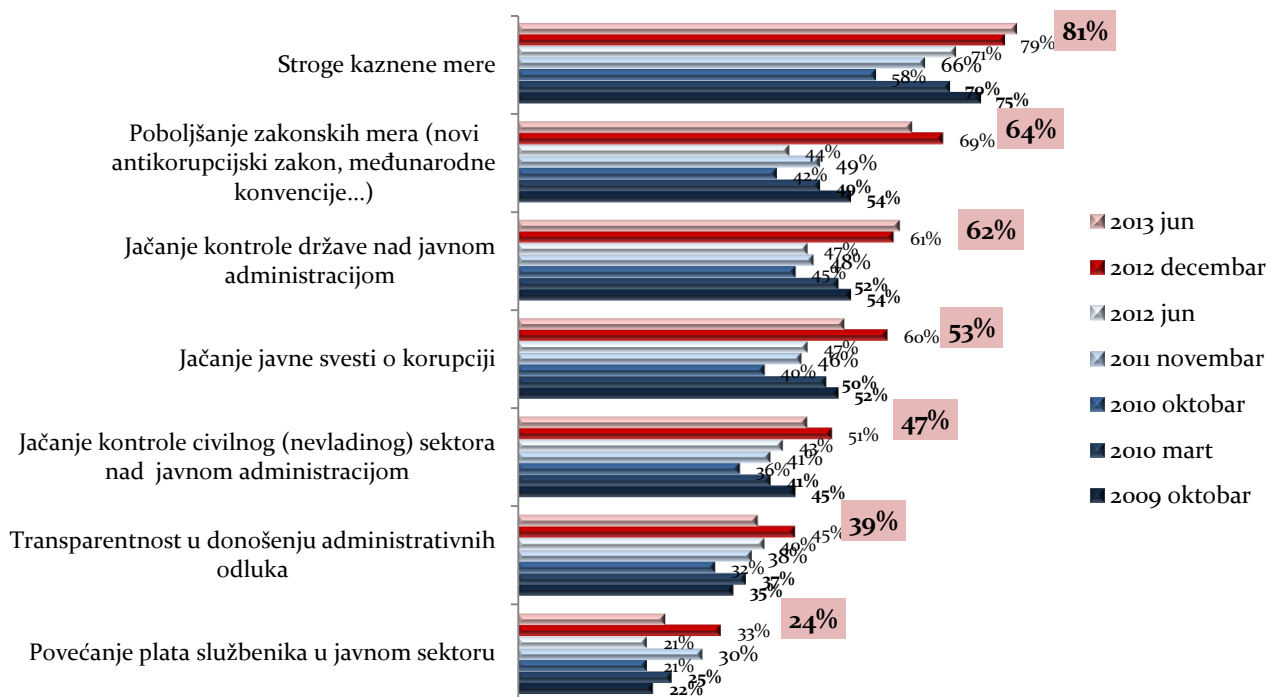
a) Građani smatraju da je korupcija jedan od ključnih problema Srbije sa kojim se može jedino suočiti institucija sa najvećim autoritetom i ovlašćenjima u zemlji;

b) *Građani prepoznaju Vladu kao instituciju koja je najavila i započela borbu protiv korupcije, te stoga od nje očekuju i da je završi.*

Potrebno je istaći rast poverenja građana Srbije u mogućnosti nezavisnih kontrolnih organa u borbi protiv korupcije. Ovo se pre svega odnosi na Agenciju za borbu protiv korupcije koju sve veći broj građana vidi kao predvodnika borbe protiv ove pojave. Agencija je u odnosu na prošlogodišnjih 26% dobila još 9% pristalica koji veruju da ona ima kapaciteta da se bori protiv korupcije u Srbiji.

Zanimljivo je da je i Zaštitnik građana, iako to ne spada u opis njegovog posla, predložen kao jedno od rešenja za predvodnika u borbi protiv korupcije od strane svakog desetog građanina. Sa druge strane, 4% ispitanika manje u odnosu na prošlu godinu želi da na tom mestu vidi Predsednika Republike.

Grafikon 17 – Sredstva za borbu protiv korupcije

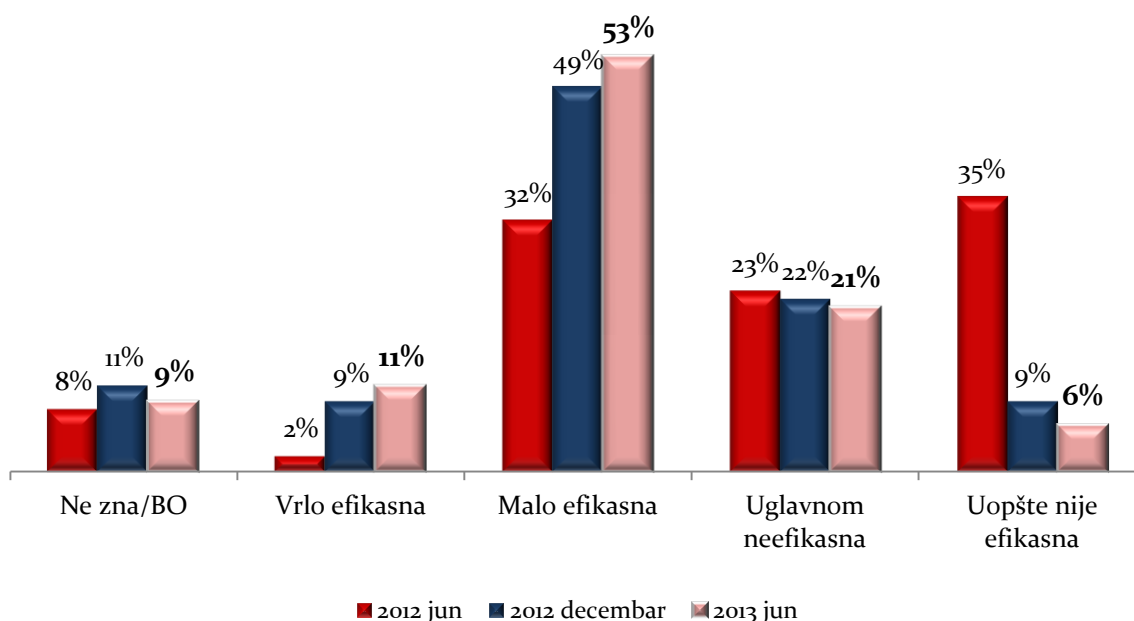

Koja god institucija da povede borbu protiv korupcije mora to učiniti uvođenjem strožijih sankcija počiniocima ovih krivičnih dela. Za stroge sankcije i kaznene mere se zalaže 81% ispitanika, dok se još 64% ispitanika zalaže za poboljšanje zakonskih rešenja koja bi nadležni organi mogli da koriste u svojoj borbi protiv korupcije.

U principu među građanima nema mnogo odstupanja u izboru rešenja koja smatraju adekvatnim za borbu protiv korupcije. Ipak, sve manji procenat građana smatra da bi povećanje plata državnim službenicima bilo dobro rešenje za smanjenje korupcije.

Pogled na grafikon 18 nam govori da građani smatraju da je Vlada institucija koja je trenutno najefikasnija u borbi protiv korupcije.

Grafikon 18 – Efikasnost Vlade Republike Srbije u borbi protiv korupcije

Po formiranju nove Vlade, u decembarskom istraživačkom ciklusu, beležimo rast broja građana koji smatraju novu Vladu delimično ili vrlo efikasnom u borbi protiv korupcije.

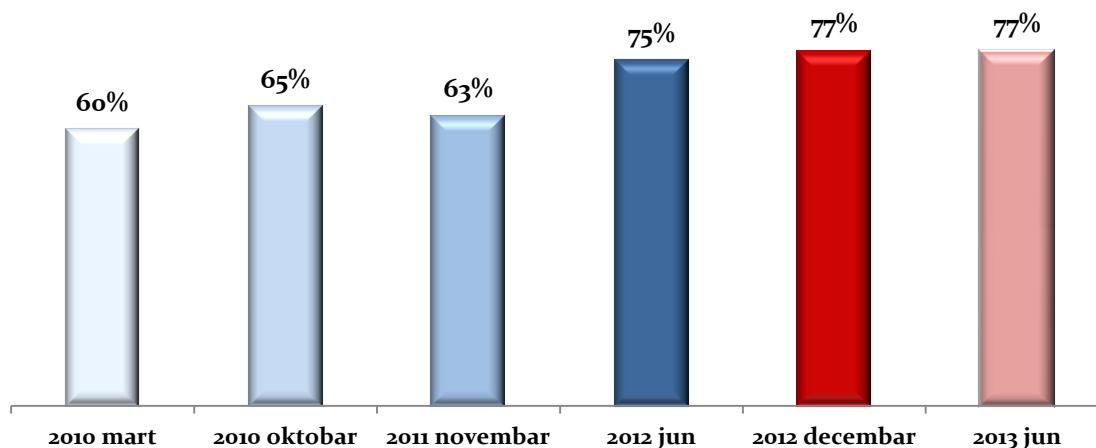
Ovaj ciklus je još jednom potvrdio da građani smatraju da je borba republičke Vlade protiv korupcije stvarna i prilično efikasna. Prošlogodišnji rezultat je poboljšan, pa tako u ovom trenutku čak 64% građana smatra da Vlada ostvaruje određene pomake kada je borba protiv korupcije u pitanju.

Sledstveno rastu broja onih koji smatraju da se Vlada efikasno obračunava sa korupcijom, opada broj onih koji sumnjaju u njenu želju i mogućnosti da se obračuna sa ovom pojavom.

11. Percepcija rada Agencije za borbu protiv korupcije

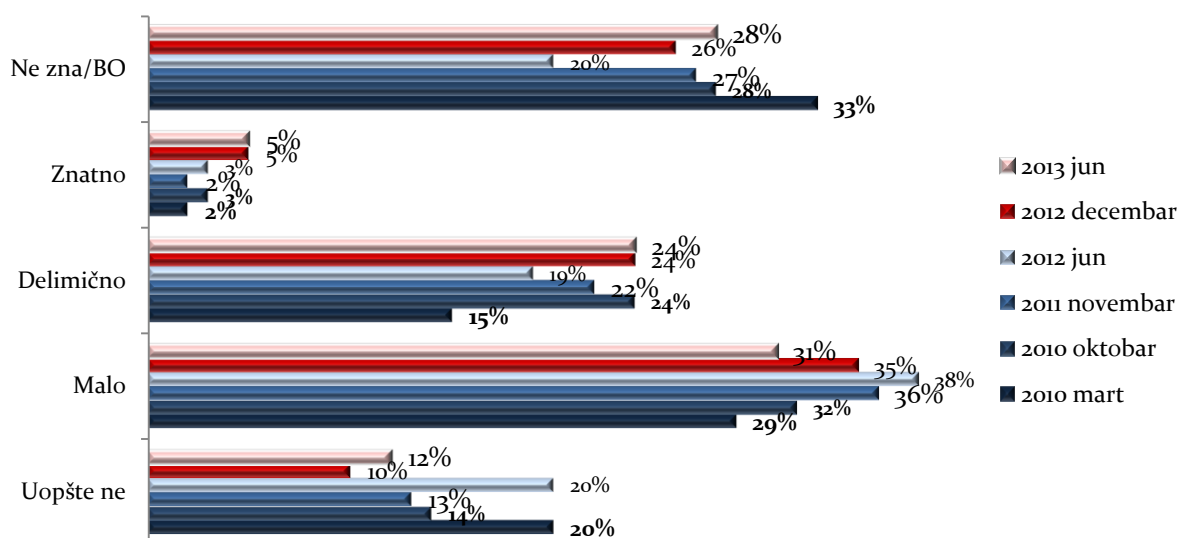
Agenciju za borbu protiv korupcije u ovom trenutku prepoznaje 77% građana Srbije, što je rezultat istovetan prošlogodišnjem i istovremeno najbolji rezultat u prepoznatljivosti ove institucije od njenog osnivanja – grafikon 19.

Grafikon 19 – Prepoznatljivost Agencije za borbu protiv korupcije

Nema većih promena po pitanju doprinosa borbi protiv korupcije.

Grafikon 20 – Doprinos Agencije borbi protiv korupcije

Sa druge strane, značajno je porastao broj građana koji smatraju da upravo ova institucija treba da bude nosilac borbe protiv korupcije.

Poverenje koje građani polažu u Agenciju je utemeljeno i u tome što je sve veći procenat građana uveren da je ova institucija u mogućnosti da kontroliše finansiranje političkih partija, a ne treba zaboraviti da je upravo finansiranje političkih partija jedan od generatora korupcije u srpskom društvu.

Grafikon 21 – Da li je Agencija u stanju da kontroliše finansiranje političkih partija?

